

MENTOR

LIST ZA SREDNJE-
ŠOLSKO DIJAŠTVO

St. 8. ::: Letnik II.

Urejuje

Anton Breznik

Oblastem odgovoren

Alojzij Markež

Za leto 1909/1910

Vsebina.

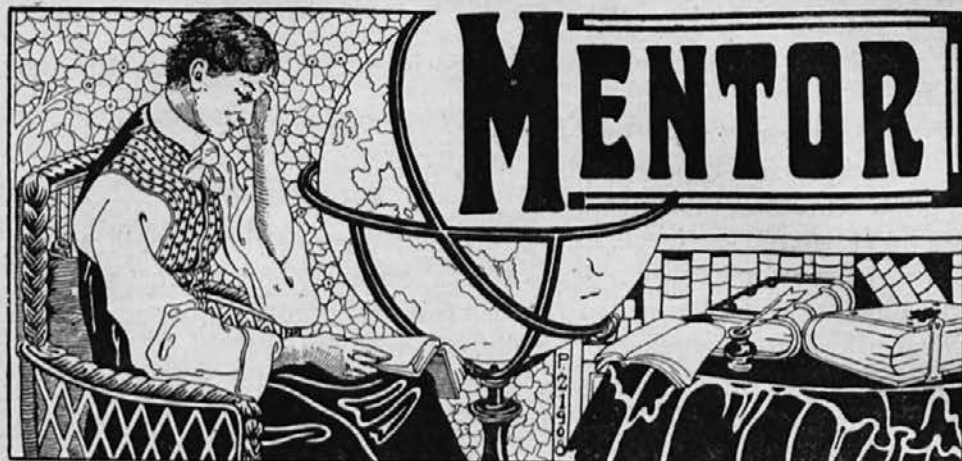
Študent naj bo . . . (F. S. Finžgar.) (Dalje)	169
Sven Hedin. (Josip Lavtižar.)	175
Brez naslova. (I. E. Marij.)	178
Trd bodi, mož jeklen! (M. Štular.) (Konec.)	181
Za lisico. Lovske slike. (Fr. Ks. Steržaj.) (Dalje.)	186
Navod za šahovo igro. (A. Uršič.) (Dalje.)	189
Droblj: Popravek. — Dr. Krek: Turški križ, Tri sestre. — Šolske cenzure imenitnih mož. — Govor Indijanca	191

 Lepa prilžnostna darila. Največja in najbogatejša — tvorniška zaloga.

Dobro in poceni se kupi le pri meni, kar je obče znano. — Ure budilke od 3 K naprej; nikelnaste lepe anker ure od K 450 naprej; srebrne cil.-rem. ure od 7 K naprej; srebrne anker-rem. ure od 10 K naprej; diamantni prstan od 12 K naprej; briljantni prstan od 30 K naprej. — **Lepe novosti v kina- in pravem srebru po znižanih cenah.** Naročajte novi cenik s koledarjem tudi po pošti zastonj. — Singerjevi kivalni stroji od 60 K naprej, tudi za pletenje (pouk brezplačno).

Fr. Čuden, trgovec in urar v Ljubljani.

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano prvega dne vsakega meseca in stane za dijake dve kroni, za druge naročnike štiri krone na leto.

Letnik II.

List za srednješolsko dijaštvo.

Štev. 8.

F. S. Finžgar:

Študent naj bo . . .

(Dalje.)

Francelj brez Božiča.

Po burnem prizoru na stanovanju je potekla noč, in napočilo jutro — strogega molka in splošne nezadovoljnosti.

Pepe je poležkaval in k zapravljenemu ponedeljku priteknil še pol torka. Ni se obrnil od stene. Potoglav je tiščal po alkoholu zastrupljeno glavo pod odejo in trdovratno molčal. Jaka je še ves srdit pihal, da je žvižgalo skozi nosnice. Julijo je bil itak molčeč mož, Francelj se je pa skoro bal — vseh treh, najbolj seveda Pepeta. Zato jo je potegnil naglo iz sobe, ko sta odšla Jaka in Julijo, in se leno plazil po ulicah proti gimnaziji.

Po cerkva je odzvonilo sedem, ko je že Francelj sédel na stopnico pri stranskih vratih gimnazije. Ni mnogo ljudi zašlo v ozko ulico. Kdorkoli je pa šel mimo njega, vsak se je ozrl mimogrede na študenta, in Francelj je v teh pogledih bral očitke, dasi je bilo pravzaprav pomilovanje in usmiljenje v njih. Ko se je tiho zavedel, da gre v šolo nepripravljen, je zbedel nov, oster trn njegovo srce, in v hipu mu je bilo jasno, da se spleta krona krog srca, krona iz samih trnov, ki poganjajo vsi iz ene korenine. Krok — je rodil laž, laž je rodila očitajočo vest — vest mu je vzela mir, nemir je rodil pretep — pretep je rodil nepripravljenega učenca — in ta — — — rodi danes dvojko, dvojka očetovo škodo in jezo . . .

Francelj se je preplašil. Instinktivno so prsti poiskali vadb in odprli knjigo, ki ga je silila: Pohiti! Še je nekaj časa!

Toda iz knjige je pogledal profesor Valentin, njegovi naočniki so se zabliskali, rusa brada krog ustnic se je nasršila — Francelj je zajecjal, svinčnik je pa že pisal sodbo . . .

Tako se mu je zdelo — in kakor je sanjal — se je zgodilo tisti dan.

Prvo uro — latinščina — dvojka.

Drugo uro — matematika — dvojka.

Tretjo uro — nemščina . . .

Ves razred se je obrnil na ubogega Franceljna, ko je visoki, odločni profesor Fran stopil s katedra, nameril korak proti zadnjim klopm in zaklical njegovo ime z visokim, zvonkim glasom, kakor poveljnik, kadar prijezdi pred stotnijo vojakov.

Dasi je Francelj gledal v klop, je kljub temu dobro čutil, da visijo pogledi vsega razreda na njegovem licu. Profesorjev glas mu je bil tako vsemogočen, tako silen, da se je zadnja trohica moči v njem skrila in skrivila, kakor črviček v prahu. Zato ni bilo čuda, če je ob tem tretjem naskoku — vrgel proč uma revni meč in se podal na milost in nemilost . . .

Počasi se je dvignil in izpovedal:

»Prosim, pustite me, saj nič ne znam!«

Po razredu se je zgodilo, kakor se bere v pesmi:

»Conticuere omnes intentique ora tenebant . . .«

Toda samo nekaj hipov. Nato se je zasmel ves razred. Celo profesor Fran se je nasmehnil, z dolgim korakom premeril sobo gorindol in počakal, da se je poglelo veselo presenečenje. Potem se je ustavil pred Franceljnom in izpregovoril:

»Kakor sem že prorokoval, prorokujem vam vnovič: Nikdar ne boste za tolikanj na svetu, da bi dostojno stražili krompir — ne s telesom — ne z dušo. Vaš odgovor se pa glasi, preveden v katalogovo slovenščino:

Poštena trojka! Sedite!«

Francelj ni čakal povelja ter sede. Ko je zadonelo — trojka — se je pravzaprav zgrudil v klop. Prepričanje se mu je rodilo, da je izgubil tla popolnoma, vsaka luč upanja je ugasnila, v bodočnost je pogledal strahoma in videl samo črno, obupano temo . . .

Iz trnjeve krone so vzbrsteli novi poganki: Današnji dan je rodil nesrečno konferenco, konferenca mu je ukrala Božič . . .

Takole se je zgodilo.

Nekaj pred Božičem je prišel vnovič Franceljnov oče v Ljubljano. Ni bila pot brez opravkov, pa bi jo bil gotovo odložil za nekaj mesecev, da ga ni natihoma skrbelo zaradi študenta.

Nenapovedan — tako je bila njegova navada — se je pojavil na pragu uprav drugi dan po konferenci, ko je bila Regina že vsa nakačena zaradi neuspehov, Francelj pa potrta in pobit (do dna svojega srca). Očetu ni bilo treba, da bi na dolgo izpraševal sina. Pogledal ga je in je zvedel preveč.

»Ták takó, lepa reč, vedno lepša!«

Samo toliko je pravzaprav izpregovoril oče, potegnil klobuk po strani na desno oko in odšel po opravkih, Francelj pa objokan v šolo.

Ko je oče opoldne pri »Štefanu« zamišljen sedel pri kosilu, je globokoresno pretuhtaval, kaj bi z nesrečnim fantom. Največ bi prištedil, če ga pri tej priči odvede domov. Ali je že zlomek, da je očeta včasih bolj sram kakor sina. Naj pa vstopi fant zdajle doma med druge šolarje! Postavim, k deseti maši naj gre pred oltar! Vsekrižem se bodo zazijali vanj in za stavo bi potrdil, da nihče ne bo tiste nedelje pri maši, kakor je prav in je zapoved za kristjana. In zavrelo bi od nevoščljivosti veselja po fari, da ne bo kazno stopiti med ljudi. »Aha, študent! Pa jo je obesil na kol! Prepleto hitro je doštudiral! Prav mu je, staremu namreč! Kaj bi gledal bajtar tako visoko. Če naši kmetiški konje vodijo pri oranju, naj bajtarski koze pasejo. Počemu bi hodili po kozarje na Trento? Je dovolj doma tega drobiža.«

Kakor bi jih slišal štiridesetorske možakarje, tako natanko je vedel oče, kaj se zgodi, če prižene sina domov. Zato je naglo sklenil: »Ne pojde z mano, pa tudi o Božiču ne okusi domače potice, nalašč ne. Naj se izpostavi, negodnik! Za počitnice ostane v Ljubljani!«

Ko je popoldne razodel oče ta sklep na Franceljnovem stanovanju, se je storilo inako dvema: gospodinji in študentu. Študent se je žalosten takoj vdal v bridko sodbo, ker je vedel, da se ne da z očetom nič zbarantati. Regina je pa izkušala tolažiti in dokazovati, da bi bilo zelo dobro, če bi študent prišel domov, se razvedril in razveselil pa potem radosten poprijel za delo. Oče je med dolgo litanijo Reginino natlačil pipo, prižgal, vrgel težko vrečo čez pleča in oprtan čakal konca. Potem je izpregovoril:

»Ostane, kakor sem rekel! Fant, ti se me pa varuj drugič, če ne boš drugačen!«

Težki, okovani črevlji so zaškripali po mostovžu . . .

Sprva je bilo Franceljnu bridko v duši. Pa je gorenjska grčavost kmalu pregnala grenkost. Navsezadnje se mu je zdelo popolnoma prav, da ne hodi domov. Nakoval si je vnovič dobrih sklepov in porazdelil dneve in ure, kako in kaj bo ponavljal in se učil v počitnicah. Edino zadnji dan v šoli mu je bil v izpodtiko. Njegovi součenci so prišli praznje oblečeni, za vratom nove kravate, vsi nemirni in razburjeni od radosti, da gredo na počitnice. Tedaj ga je zgrabilo. V oči mu je kipela pekoča rosa. Kričal je z drugimi kakor radosten, da bi zadušil trpljenje v srcu. Smejal se je, pel z drugimi vred — pa je sam čutil, da je krik in smeh in petje vse oškropljeno s solzami, da laže, ko se šali, da joka, ko poje, da mu srce krvavi in da je duša kakor roža v slani.

Težko je dočakal konca tega dne. S součenci je planil iz šole in hitel domov. Tam se je stisnil v kot in se bridko razjokal . . .

Na večer ga je našel Jaka, zasolzenega in potrtega. Jaka je bil dobre volje. Zakaj tudi on se je namenil domov za par dni.

»Ardičina, Francelj, kaj jokaš?«

»Saj ne več. Poprej sem pa res. Tako se mi je zahotelo domov!«

»Ne jokaj, Francelj! Tri leta nisem videl doma, tri leta, ne par mesecev kot ti. In nisem jokal, ardičina! Uči se in pozabi! Jaz ti prinesem orehov, tepk in jabolk in potico privlečem seboj kot mlin-sko kolo veliko.«

Sladek je bil ta lek za Franceljna. Od viharja upognjeno drevesce se je vzravnalo. Takoj v jutro se je lotil učenja z veliko vnemo, da mu je pri obedu celo Regina prigovarjala, naj le gre na izprehod, je že dosti, če se uči celo dopoldne. Pa ni šel.

Regino je napolnila z občudovanjem železua vztrajnost. Zaeno se ji je pa zasmilil. Zato mu je sklenila pripraviti izredno veselje za sveti večer. Naravnala se je k grofinji A., kamor je hodila že več let praznovat z Matevžkom sveti večer pod božičnim drevescem. Tamkaj je razodela željo, če bi smel razen Matevžka še en revež-študent ž njo, ki nikdar ni videl kaj takega, ki pa ni šel na počitnice, ker so doma revni, potovanje pa drago.

Regina je prišla domov z veselim poročilom in hitela k Francelju, preden se je preoblekla.

»Francelj, si že videl kdaj božično drevesce?«

»Ne vem, kaj je to. Menda ga nisem.«

»Bi ga rad?«

»Zakaj ne?«

»Torej pojdeš, ker si priden, nocoj z mano, in Matevžek pojde, k grofinji A. Tamkaj boš videl krasoto! Kakor nebesa! In molitvenik dobiš, pa peciva in bonbončkov! Hočeš?«

Francelj je zaprl knjigo in veselo pokimal.

»Prav, le zapri knjigo. Se bo treba pripraviti. Ves se preobleci, osnaži škornje, umij se, dvakrat se umij, grofinja je tako natančna in kontesa še bolj. Vsak madež vidi — od daleč že.«

Francelj je takoj odklenil skrinjico in začel iskati praznje obleke. Pa se je takoj vrnila gospodinja.

»Še nekaj, da ne pozabim. K tako imenitnim ljudem ne smeš priti, kakor kam drugam. Najprvo se globoko prikloniš, potem postoj za vrati, če ti nič ne reko, se pokloniš še enkrat in nato stopi k gospe grofinji in ji poljubi roko, potem pa še kontesi.«

»Kaj, kako, roko, pravite, da bi poljubil. Ženski roko poljubil, obema — pravite —«

»Kaj se čudiš, saj nismo na kmetih! Tako zahteva olika. Če se vedeš neotesano, ne moreš z menoj!«

»Pomislite, da sem bil doma tepen, ker nisem poljubil roke kaplanu — ki je duhoven in mašuje, pa je nisem. Skril sem se rajši —.«

»Pomisli, da ne dobiš molitvenika, ni bonbončkov in drevesca ne vidiš — le trmast ne boji . . .«

»Če je ta reč za tako ceno na prodaj, potem ne bom videl in ne bom užival.«

Francelj je zaloputnil skrinjico in sedel na pokrov. Regina je pa zlovoljna odšla:

»Trma kmetiška!«

Zmračilo se je. Nikogar doma. Francelj sam v temni sobi.

Tedaj je priplul k njemu sveti večer, sveti večer (izpod domačega, lesenega krova) . . . Zadišalo je po kadilu, svetilka pod stropom je gorela jasneje . . . V kotu so se klanjali pastirci pred jaslicami . . . Angelj z glorio je frfotal vesel in nemiren nad hlevom . . .

Vsa družina za belo pogrnjeno mizo . . . Na obrazih svečanost, v očeh radost in veselje . . . Po sneženih dobrih pesem zvonov — baklje po stezah — vse namenjene tjakaj, kjer je pod goro gorela vesela luč v cerkvenih oknih . . .

O — o — Francelj je zaječal in se sključil . . .

(Ptiču, vrženemu iz rodnega gnezda, je krvavelo srce . . .)

Ustanova.

Ni je tako skrite kotanje v temnem lesu, da bi je ne poiskal visokega poletnega dne veseli solnčni žarek. Tudi na bridko Franceljnovu študentovsko življenje so se vsuli nekega dne radostni prameni. Francelj je dobil ustanovo — ne veliko, a dobil jo je.

S tako vnemo in lahkoto še ni nikdar pisal očetu kakor tedaj. Ko je bilo pismo doma prebrano, je rekel oče: »Vsaj nekaj v teh žalostnih časih! Sat medu v praznem panju.«

Ker je Francelj naznanil dan, kdaj prejme ustanovni znesek, je oče v skrbeh za denar zopet romal v mesto. Hitro sta se skrila dva desetaka in nekaj srebrnega drobiža v njegov žep na varno. Štiri desetice je pa podaril Franceljnu z resnim opominom:

»Na, pa nikar ne zapravljaj!«

Francelj še ni bil nikoli posestnik tolikega kapitala. Zato sprva ni niti pomislil, da bi denar zakupil. Hotel se je navžiti tiste sreče, ko človeku cinglja v žepu srebro. Neprenehoma je tiščal roko v žep in skrivoma prešteval destice, če se mu ni katera izmuznila. Na večer jih je zavezal v ogel rute, da niso zdrknile na tla.

Toda navsezadnje se je bilo treba vendarle odločiti. Kaj bi? Ni dolgo prevdarjal. Zakaj kapital ga je napuhnil in pohujšal. Zaželel je ovratnik in kravato, kakor so jih nosili gosposki študentje. Svojo misel je razodel Jaki.

»Pa daj,« je razsodil Jaka. »Da pa ne boš potem čisto suh, narediva tako-le: Ovratnik kupiva nov, kravato ti pa jaz dam za eno desetico, dasi sem za Božič plačal zanjo pet grošev. Potemtakem ti ostane še ena desetica.«

Francelj je bil vesel te ponudbe in kupčija za široko, z rdečimi pikami posejano kravato je bila takoj gotova. Toda druga težava je

bila, da ni imel Francelj srajce, na katero bi bil pripel zlikan ovratnik. Ali obeh iznajdljiva modrost je tudi to težavo zmogla.

V soboto zvečer si je Jaka izposodil od Regine škarje, šivanko in konec sukanca. Nato sta se zaklenila in izvršila kruto operacijo na kmetiški srajci. Odstrigla sta ji širok ovratnik, odtrgala vrtovko, prebodla gumbnico spred in zad na ozkem paščku, zašila kakor sta pač znala — in omuljena hodničevka je čakala gosposkozlikanega priveska. Jaka sam ga je kupil natančno po meri — in Francelj se je postavil: Z desetico v žepu, za vratom gospod se je napolnil po mestu.

Kakor pa izvira iz greha greh, iz denarja denar, iz dolga dolg — tako menda iz nečimurnosti nova nečimurnost. Kakor je Francelj poprej tiščal denar s skopuško nervoznostjo, tako mu je pričela sedaj presedati desetica. Na vsak način je hotela iz žepa. Trikrat je obkrožil pot »krog mesta« in pregledaval izložbe. Kar se mu posveti. V nekem oknu zagleda lepe paljčke — in cene. Na eni bere: Samo 10 kr. »Prav zame so jo pokazali,« je razsodil. Vendar se ni upal v trgovino. Še četrtrič se je izprehodil po taistem potu, dodobra vse prevdaril, se odločil — in si kupil paljčko.

Nerodno, kakor nekdej leskovko na paši, jo je nesel in vihtel. Pa kaj zato. Nosil je ovratnik in kravato, imel paljčko — denar ga je pohujšal in pogospodil.

Ker je videl, da ljudje trumoma gredo na Franc Jožefov trg, se je pridružil množici in ponosen korakal z njo. S trga je donela kričeča godba iz velikanskega šotora. Nad vhodom napis: Circus Sidoli. Vse je vrelo vanj.

Tedaj se je pa Francelj bridko pokesal, da je kupil paljčko. Za desetico bi lahko videl cirkus. Pa je bilo že po toči. Zato se je postavil pred šotor, roke prekrižal na hrbtu, poslušal godbo in zamahoval takt s paljčko. Dasi ni videlo oko, pa je užival posluh in živa domišljija je zrla dirjajoče konje, na katerih so plesali jezdec in skakali skozi obroče.

Ob tem užitku se je pa izvršil nenadoma napad, (atentat) na lastninsko pravico. Raztrgan črevljarček se je priplazil do zaverovanega Franceljna, mu potegnil bliskoma paljčko iz rok, zakričal: »Kaj se boš postavljaj, kmet!«, ošvrknil ga po hrbtu in zbežal.

Ko se je Francelj ozrl, je že bežala kopa tovarišev črevljarčkovih, ki je nesel dvignjeno palico kot zastavo (pred njimi) — proti Ljubljani in izginila za oglom.

Francelj je bil tako preplašen in iznenaden, da ni mogel z mesta. Ko se je ojunal, je pa spoznal, da bi bil pogon brezuspešen. Otožen je povetil glavo. Nič več ga ni veselila godba in cirkus. Žalosten se je napolnil takoj domov in premišljal klaverni konec svoje gosposke glorioje.

(Dalje.)

Jos. Lavtižar:

Sven Hedin.

Pogumni Šved Sven Hedin je na svojem glasovitem potovanju odkril najtemnejše kraje srednje Azije in si pridobil svetovno ime. Zato zasluži, da ga poznamo tudi Slovenci.

Navadni ljudje pregledujejo tuje kraje v zabavo ali v pouk. Hedin pa potuje le iz znanstvenih namenov in se ne straši največjih težav. Tovariša nima nobenega. Pravi, da ga zato ne mara, ker bi dva potrošila preveč denarja in ker noče nositi krivde, da bi se kdo zaradi njega ponesrečil. Najema pa si plačane spremljevalce iz domačinov, kamorkoli pride. Nosijo mu prtljago ter oskrbujejo živino, ki je potrebna za težke tovore. Do sedaj je izvršil č e t e r o velikih potovanj v srednji Aziji.

Hedin je rojen Šved, ki se je šolal najprej v Stockholmu, pozneje pa obiskoval nemški vseučilišči v Halle in Berlinu. Že kot dijak je sanjaril o pustinjah centralne Azije. Pa ne samo sanjaril. Njegove misli so dozorele v velika podjetja, ki jih je tudi izvršil. Modri ljudje sicer pravijo: Magna fuge! Toda vsak značaj se ne zmeni za to svarilo, temveč želi po bojih in zmagah. Tudi Hedin se je zagnal z državnim korakom v središče trpljenja in nevarnosti ter je do sedaj srečno prestal vse težave.

Akoprav je bila njegova prva pot v letih 1890. in 1891. le nekaka priprava za bodoče ture, ga je vendar pripeljala v najzapadnejše kitajsko mesto Kašgar. Tu je pregledoval okolico in delal načrte, kako bi se dalo natančneje preiskati gorovje Pamir. Hodil je po ruskem Turkestanu in skušal priti na ognjenik Demavend (5900 m) ob južni strani Kaspiškega jezera. Za to prvo pot je dobil štípendij od švedske države in tudi njegov imoviti rojak Nobel mu je dal precej podpore.

Mnogo obširnejše in veliko bolj težavno je bilo Hedinovo drugo potovanje, ki je trajalo tri leta in pol (1893—1897). Pregledal je vso Azijo od zapada do vzhoda, to je: od Urala do Pekinga. Odšel je iz Stockholma 16. oktobra 1893. V Peterburgu se je vsedel v železniški vlak ter se po štiridnevni vožnji pripeljal v rusko mesto Orenburg, stoječe ob evropsko-azijski meji. Tukaj je kupil voz, takozvani »tarantas«. Vozil se je v njem s konji in deloma z baktriškimi kamelemi skozi kirgiške pustinje in mimo Aralskega jezera ter ob reki Syr-Darja (Jaxartes) 19 dni in noči, da je došel v Taškend, glavno mesto ruskega Turkeстана. Pravi, da odneha od Orenburga dalje vsa omika in da je ta pokrajina sama puščava, veličastna kakor morje, toda silno dolgočasna. V teh zapuščenih krajih prebivajo Kirgizi, na pol divje ljudstvo, ki ne poznajo nobene gosposke, ne marajo za poljedelstvo in se pečajo le sè živinorejo. Tudi nimajo stalnega

bivanja. Pozimi si stavijo šotore na jugu, v poletju pa se selijo sè svojimi čedami proti severu, kjér je dovolj paše za živino.

Iz Taškenda se je napotil Sven Hedin čez reko Syr - Darja v mesto Kokan, od tu pa v gorovje Pamir, ki mu pravijo »streha sveta«. Trikrat je lezel v silnem mrazu na 7850 m visoki snežnik Mus-tag-ata, pa ni mogel priti do vrha. Sneženi metež je prisilil njega in njegove spremljevalce (šest Kirgizov), da so se morali vrniti v dolino. Mus-tag-ata je severni odrastek himalajskih ledenikov ter je obdan ob zapadni strani z gorovjem Hindukuš, ob južni z gorovjem Karakorum, ob jugo-vzhodu pa ga straži mogočni Kvenlun. Da je Mus-tag-ata orjak med njimi, kaže že njegovo ime, ki pomeni toliko kakor »oče ledenih gorá«.

Počitka potreben in bogato založen s pridobljenim zemljepisnim gradivom se je nastanil Hedin za nekaj časa v mestu Kašgar. Tu je urejeval svoje beležke ter se pripravljajl za pot skozi puščavo Takla-Makan. Puščava je obrobjena na južni strani z gorovjem Kvenlun, na severni strani meji ob reko Tarim. Na zapadu se začinja pri kitajskem mestu Jarkand, ob vzhodu pa sega do puščave Gobi. Kupil je v ta namen osem kamel, vsako za 135 mark (162 kron). Kamele so v ondotnih krajih mnogo boljši kup, toda Kitajci so mu jih računali zato draže, ker so vedeli, da jih mora imeti. Da je vzel sè seboj tudi več spremljevalcev ter se bogato založil z jedjo in pijačo, je samoumevno. Ondotni prebivavci so ga svarili, naj se ne podaja v tako nevarnost, ker je pot skozi puščavo skoro neizvedljiva, in da še nihče, kar pomnijo, ni prišel skozi njo. Pa Hedinu niso vzeli poguma in tudi spremljevalcem ne, ker so bili dobro plačani. In tako je šel nasproti nevarnim dogodkom, ki jih je njegov veliki duh imel za malenkosti.

Pošel je živež, oglašala se je lakota, še bolj pa je trla žeja ljudi in živino. Kolikor je poprej v pamirskih gorah pritiskal mraz, toliko je sedaj žgala vročina. Po silno napornem prodiranju čez peščene griče in ravnine, kjer še muhe ni bilo videti v zraku, je karavana 5. majnika 1895. sicer prišla skozi puščavo, toda izgube so bile velikanske. Hedinu sta ostala samo dva spremljevalca in ena kamela. Vrnil se je po drugi boljši poti v Kašgar, kjer je zopet sestavljajl svoje znanstvene pridobitve. Obogatil je vedo z marsikakim novim odkritjem, a vprašanje je, ali je odtehtalo to žrtve, katerih kosti se belijo na pesku v puščavi.

Protí koncu leta 1895. se je odpravil iz Kašgarja v mesto Kotan, kjer se je oskrbel z novim spremstvom ter potoval zopet skozi puščavo. Bil pa je glede vode bolj previden. Kamor so prišli, so vsak dan sproti kopali studence. Nikdar se niso več kakor za en dan oddaljili od vode, in šele potem, ko so dobili novo, so se pomeknili za en dan naprej. Na ta način ni bilo nikoli nevarnosti, da bi trpeli žejo. Zato je družba srečno prišla do jezera Lob-Nor, ki je razteg-

njeno na meji puščav Takla-Makan in Gobi. Ko je bila preiskana vsa okolica, so se vrnili zopet v Kotan.

Spomladi 1896. je prodiral Sven Hedin skozi severni Tibet, od tu pa proti Pekingu, kamor je prijahal 2. marca 1897. Iz Pekinga se je obrnil v severne pokrajine puščave Gobi, hodil nekaj časa po Mongolskem ter došel v mesto Urga. Kmalu je došel do sibirske železnice, po kateri se je peljal v Peterburg ter od tam zdrav došel v švedsko domovino. Ko se je podal od doma, je imel pri sebi 33.000 mark denarja, ki ga je dobil od raznih družb in od švedskega kralja. Toda stroški so bili tako veliki, da si je moral v Pekingu izposoditi še 4400 mark ter so skupni izdatki na tem potovanju znašali 37.000 mark (44.880 kron). Najbolj zvest služabnik mu je bil Islam Bai, ki ga je spremljal na vseh njegovih potih. Hedin bi ga bil rad pripeljal na Švedsko, pa ga ni mogel, ker mu je nedostajalo denarja. Zato se je vrnil tudi Islam Bai v svojo domovino v Turkestan.

Tretje Hedinovo potovanje je trajalo od 1900 do 1902. V preiskovanje si je izbral zopet srednjo Azijo, in sicer njene najbolj zapuščene kraje, ki so bili do takrat ravno tako neznani kakor polarne pokrajine naše zemlje. Pregledal je še enkrat okolico reke Tarim in jezera Lob-Nor ter dognal, da je vodila nekdanj skozi te puščave velika trgovska in božjepotna cesta do raznih mest in svetišč budistovske vere. V vzhodnjem Tibetu je odkril veliko močvirja in slanih jezer ter mnogo divjih goratih krajev, kjer še ni hodila človeška noga. Seveda bi bil rad prišel tudi v Lhaso, glavno mesto Tibeta, toda nevarnosti so bile tako velike, da mu tega ni bilo mogoče. Našel pa je v posameznih naselbinah mnogo starih rokopisov, ki se bo iz njih polagoma raztolmačila zgodovina te od vsega sveta ločene dežele.

Četrto in najnovejše potovanje se je vršilo od 1906 do 1908. Raztegovalo se je zopet po Tibetu, ki mu glede visoke lege ni para na naši zemlji. Hedin je došel v Kašmir ter začel preiskovanje v mestu Leh ob reki Indus. Šel je čez gorovje Karakorum in prodril v dolino reke Bramaputra. Tu se je ustavil pod severnim vznožjem Himalaje, v mestu Schigatse. V obližju se vzdiguje 8840 m visoki Mount Everest, ki je dobil ime po angleškem polkovniku Everest. Gori pravijo tudi Gaurisankar, ki pomeni v indijskem jeziku »beli Sankar« (pridevnik boga Šiva). Pritiskal je tako hud mraz, da bi se po naših pojmi ne mogel več prenašati. Hedinova krepka narava pa se ni zmenila za to oviro. O marsikom se pravi, da je iz železa, o Hedinu bi se lahko reklo, da je iz jekla. Seveda je bil oblečen od nog do glave v sami kožuhovini. Tudi prebivavci Tibeta niso zelo občutljivi glede mraza. V najhujši zimi obiskujejo razna budistovska svetišča, ker je takrat vse zmrznjeno ter se hodi lahko peš čez največje reke.

Velike sitnosti je imel Sven Hedin z gosposko v Tibetu. Ljudem se je sumljivo zdelo, čemu da meri gore in vode, čemu preiskuje

kakovost zemlje, fotografira in riše. Zato so mu bili večkrat* za petami. Nekdaj se je rešil s tem, da se je preoblekel za tibetanskega pastirja.

Posledica zadnjega potovanja je bila, da je Hedin odkril v središču Tibeta med 80. in 90. stopinjo vzhodnje dolžine ter med 30. in 35. stopinjo severne širjave silno dolgo gorsko črto, ki ji je dal ime Transhimalaja. Zemljevid Tibeta ne bo kazal v bodoče toliko praznot, kakor jih kaže sedaj. Kogar veseli, da bi se natančneje seznanil z Hedinovimi uspehi, naj bere knjige, ki jih je izdal o svojih potovanjih (Transhimalaja, Durch Asiens Wüsten itd.).

Slavo in srečo je težko dobiti skupaj; Sven Hedin je dobil oboje. Le Angleži mu zavidajo njegova odkritja, vendar priznavajo radi ali neradi, da je izvršil v zemljepisnem oziru veliko delo.

I. E. Marij:

Brez naslova.

»Ni mogoče, ne in ne! . . .«

»In zakaj ne? Vse je mogoče, le volje je treba in trdnega sklepa.«

Pogledal me je, ko sem tako govoril. Luč je gorela na mizi in stena je odbijala polmrak. V poltemi so mu gorele oči, da se me je polotil strah. Odmeknil sem se in zrl v obraz poznemu gostu.

»Ni mogoče, veruj: ni in ni . . .«

»Je! Zdrži se zdaj en teden, poskusi mesec dni! Doma boš pri svojih. Samo pogled na domače, na mater, na očeta te bode varoval.«

»Hni, pogled! Pogled, praviš, na domače? — Domači me mrzijo in sram jih je, da sem njihov sin, da sem brat . . . Kolnejo me, ker sem jim zapravljal srečo, uničil njih ponos, njih ugled. — Pogled me bode — varoval! — Pojdi, pojdi! — Silil me bo, da se umorim s pijačo . . . Peče me, ko vidim, da me brat kolne, da me sestra gleda s tistim usmiljenjem, kakor gledaš stradajočega psa na cesti . . . Dvignil bi pest, dvignil bi kol in — udaril . . . udaril in naj bi bila mati, naj je oče . . .«

Zaplamtele so mu spet oči in roka se mu je skrčila. Vsa njegova težka sapa po žganju mi je udarila v obraz.

»A vendar — kriv si sam! Kajti veruj mi: velika je ljubezen staršev in velika tudi bratovska ljubezen. In kakor poplača povrnjena ljubezen, tako ljubezen — ranjena, poteptana, zavržena ljubezen tudi kaznuje. In velik vzrok mora biti, da pozabi mati svoje dete, da pozabi brat brata! —«

»No, dá! Vzrok je že, vzrok, kdor ga hoče najti, če si ravno tako začel. A jaz ne vprašam po tem — ne vprašam, ker vem, da ni

mogoče nazaj, da ni mogoče, ni mogoče . . . Daj, povrni materi solze, ki jih je pretočila, povrni očetu tiste želje, sestri povrni njene lepe sanje, bratu dom, povrni jim njih bol, njih sramoto. — Zato ne vprašuj tega, ne spominjaj me tega! . . .«

Razburjen je postajal in glas se mu je tresel.

»Siliš me, da zadušim vest z alkoholom in sebe; prepad je med preteklostjo in sedanostjo in jaz ne smem več biti človek — nisem več član družbe. Veja sem, pero sem, ki gnije v tolmunu, v mlaki . . .«

— To je on — sem pomislil — moj sošolec nekdanj, a zdaj prihaja k meni in prosi denarja, da pojde domov. Po kaj — zakaj? . . . Sam pravi, da hoče videti še enkrat domače hribe in domačo reko . . . A saj vendar ni on — nekdanj za vse lepo in dobro navdušeni sošolec! . . . Kakor proroka iz domovine smo ga gledali, ko je stal na odru in govoril navdušeno in žarečih lic: o vedi, o narodu in pravici. Zdaj prosi, naj mu dam denarja in morda ta denar zapije že jutri, še danes . . .

»Pa študirat ne pojdeš?«

»Študirat? Znam že vse. Veš: zame ni več šola. Iz semenišča so me vrgli, na vseučilišču so me tresli in pretresavali, da sem vse pustil. Ljudje so me vrgli, postavili so me na cesto in hoteli, da poginem sredi poti. No, umiram tako že na cesti; duši me včasih v prsih, da bi zavpil, da bi raztrgal vse, vse . . .«

Kakor obupen klic se mi je zdel njegov glas in razodeval je bol, ki jo rodi obup.

»Službe nisi imel nikjer?«

»Kdo me pa mara? — Bil sem, ponudil sem se svojemu nekdanjemu sošolcu dr. Volču. — Iz usmiljenja — naj bo — je rekel. — Slišiš — iz usmiljenja. — In bil sem dva dni in dve uri, dve dolgi uri: a nato me je pognal . . . Ne potrebujem pijancev; dovolj imam treznih! Nisi zaslužil, pa naj bo — vzemi! — Dal mi je: koliko in kaj, ne vem in tudi nisem računat — pa naj bo: vse ti povem — šel sem in po treh urah sem ležal pijan. Veruj: ni me bilo sram . . . Čemu!? . . . Jaz in pijanost sva postala tovariša in kakor imaš ti prijatelja, tako ga imam jaz — veš, imam vino, imam pijanost . . .«

»Tako si tedaj tratil mladost, tratil svojo mlado moč in vrgel vse svoje cilje in vse sveto v jarek in nisi se ozrl nazaj . . .«

Molčal je in me zrl. Ne vem, kaj je bilo v tem pogledu, a tisto vem: poboljšanja, ni volje ni bilo v njem.

»Tako! Vse sem ti povedal, ker je pač vseeno, molčim li ali govorim; rezultat je vedno isti, vedno ista vsota: obsodili ste nas, pogubili nas in nas prezirate, dà, prezirate . . .«

»Nisem rekel tega: preziramo. —«

»Nisi rekel — a mislil si gotovo in pritrdil mnenju drugih in pritrdil svojemu mnenju, svoji lastni misli . . .«

»Da, pomilovanje je bilo to!«

»Niž pomilovanja, nič usmiljenja od vas! — Ne pomaga nič, niti pomilovanje, ne vaše pridige, vaše večne pridige . . .«

Blazen nasmeh in trpek izraz mu je zaigral na licu in oči so mu zagorele . . .

»A dà: vi drugi seveda sanjate še vedno tiste zlate sanje. Lahko sanjate; lepo preteklost imate, ni kesa v vas in prihodnjost je pred vami . . . Tako je usojeno in bij, če hočeš, usodi v obraz: zaman tvoj trud . . .«

Nemir v njegovih besedah je rastel.

»Usoda je odvisna od človeške volje in — če je volji vse pokorno in mora biti pokorno, kdo je potem kriv, kdo?« . . .

Dvignil se je na te moje besede in udaril s pestjo po mizi.

»Ah, pusti, pusti . . . Kriv — kriv! . . . Jaz sem kriv, ti si kriv, vsi smo krivi ali pa nihče, kakor se vzame . . . Pusti to vprašanje, ki pali bolj kot najhujši špirit. Pusti to, ker že plātane na ulici to vprašujejo . . . Ah, kriv, kriv . . .«

Bil je to klic pogorelca, ki je sam zažgal, a izgubil je pri tem dete v plamenu . . .

Svetilka na mizi je zaprasketala in začela pojemati.

»Pozno je že, a jaz poslušam pridige, ki so jih same besede; drugega tako ni . . .«

Razumel sem ga, segel v žep in nato sva se poslovila.

»Izkušaj boljša pota, prijatelj: saj to življenje ni vredno življenja. — Misli na bodočnost, misli na svoje in varuj se.«

»No, no.«

In odšel je; trudni njegovi koraki so odmevali po tlaku in moje misli so šle ž njim.

»Da bi šel res domov; ljubezen in sram ga dvigneta . . .«

Drugi dan sem hitel v šolo. Velik in dolg drevored je bil ob cesti in kraj drevoreda travnik.

»Kaj delaš?! — Ali nisi odšel? . . .«

Zdrznil sem se, zagledal sem ga v travi in zaklical sem, sam ne vem, kako in kdaj, a zavpil sem, ker me je dušilo in na prsi mi je legala težka svinčena peza.

Okrenil se je in na obrazu se mu je poznala prečuta noč in pijanost.

Zdravo! Kdo si, ki pozdravljaš, gospodine? — A — Ej, veš: pre-daleč je domov in gora je gora, voda je voda, a vino je dobro in še boljše je žganje — žganjica. Pij, ná, pij!«

Dvignil je steklenico in hotel vstati. A noga je bila trudna in padel je nazaj. Meni je bilo, kakor bi me kdo ukopal. Okoli srca pa me je zazeblo in groza me je obšla.

»Človek, kaj delaš?! . . .

»Delam, delam . . .« je zagodrnjal, »vidiš, delam . . .«

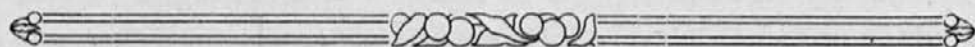
Nehal je gospod. Visok je bil in moder. Prepričevalno je govoril in na obrazu mu je bilo usmiljenje.

Molk je nastal v kupeju in slišalo se je samo klopot koles in hropenje parnega stroja.

»In potem ga niste videli več, gospod profesor?« je vprašala drobna gospodična.

»Ne, nisem! Dan na dan trepetam, ko segam po časopisu, da zagledam kje pisano: Tako in tako: utopil se je — povozil ga je vlak — zadela ga je kap. — Čuden strah imam in žal mi je zanj, žal . . .«

Zunaj pa je pel vlak pesem skozi dobrovo, morda je vedel tudi on težko povest, a je ni smel povedati . . .

M Štular:

Trd bodi, mož jeklen!

(Konec.)

Kdor se pa resnice zvesto drži, ga vzgaja kot vrla mati v pravega junaka. Dosledna odkritosrčnost je pogosto težavna. Stane človeka veliko premagovanja in tudi žrtev. Pa prav v tem je njena vzgojna moč, po principu: čimbolj se premaguješ, tembolj v moči napreduješ. Vzrok laži je v jako mnogih slučajih strah pred ljudmi; torej znak boječnosti in slabosti, ki vedno bolj slabi voljo in značaj. Ravnotako pa je popolno priznanje o lastnem ravnanju simptom neustrašenosti in srčnosti. Vaja v tem vodi človeka do močne volje in jeklenega značaja, ki zre neustrašeno v oči vsemu zlu in bedi življenja. Dr. Foerster zavrača v poglavju »Mut und Wahrhaftigkeit« naziranje takih, ki mislijo, da se kaže pravo junaštvo in neustrašenost samo v vojski, kjer človek tvega življenje; češ, če bi bila samo neustrašenost nasproti smrti največje junaštvo, potem bi bili samomorilci največji junaki, kar pa niso. Pomislimo, zakaj se pa moré? Ker se boje kakega drugega zla, ki ga smatrajo še za večje zlo kot smrt, sicer si je ne bi izvolili. Oni so begunci iz boja življenja, in torej nikakor ne junaki. »Prenesti zaničevanje, obsodbo, preziranje, priznati kak prestopak ali celo samo kako pomoto, je mnogim ljudem strašnejše kot smrt. Zato sem prepričan, da ni največji in najtrdnejši dokaz poguma v tem, da se kdo ne boji smrti, ampak v tem, da premaga strah pred ljudmi. Mislim torej, da je stroga odkritosrčnost vedno največji dokaz hrabrosti. In vsak človek, tudi tak, ki še nikdar ni videl puške, ima vsaki dan priliko, vaditi se v pogumu in neustrašenosti z odkritosrčnostjo in brezobzirno resničnostjo v najmanjših stvareh.« (Jugendlehre p. 325.) Vsakdanje življenje s svojimi velikimi in malimi dogodki je za človeka najboljša šola za jačenje značaja.

Kralj Salomon je zapisal: »Kdor se na laži zanaša, pase vetrove; ravno ta tudi teče za letečimi pticami«, to se pravi: on se trudi brez uspeha in goljufa samega sebe. Pseudosmerdis se je z lažjo polastil prestola, ko je pa prišla resnica na dan, mu je vzela glavo.

Resnica je od vseh spoštovana, četudi ni od vseh ljubljena. Vemo namreč, koliko moralne moči mora imeti v sebi človek, ki je dosledno resničen, tudi v slučajih, ki ga stanejo težkih bojov in žrtev. Velikodušnost vsak spoštuje. Na koncu še en zanimiv dogodek, ki nam zadnje stavke nekoliko osvetljuje, in sicer iz mladosti slavnega Jurija Washingtona. Ta mož je kot osvoboditelj in ustanovitelj severno-ameriških Združenih držav in kot njihov prvi predsednik kazal žilavo energijo in neupognjen, jeklen značaj. In kdaj je začel z vzgojo značaja? Ko je bil šest let star, je dobil v dar majhno sekiro. Ž njo je pridno obdelaval vse, kar mu je prišlo pod roke. Tudi najlepšo črešnjo na očetovem vrtu je popolnoma obelil in pokončal. Stari Washington se je silno srdil, ko je opazil škodo, in popraševal po krivcu. Kar pridrvi od nekod Jurče s svojo sekirico. Očetu se zabliška v glavi: »Jurče, ali veš, kdo mi je pokončal to črešnjo?« Deček se za hip obotavlja, potem pa lepo plemenito odgovori: »Oče, jaz ne morem lagati; ti veš, da ne morem. Jaz sem drevo obtesal s svojo sekiro.«

»V moje naročje, dečko, da te objamem!« reče ves vesel stari Washington. »Vesel sem, da si poškodoval drevesce; zakaj poplašal si ga tisočero. Taka odkritosrčnost je več vredna, kot tisoč črešenj, če bi bile še tako s sadjem obložene.«

* * *

»Ko bi vsaj ne bilo treba tako točno ob uri vstajati! Ko bi mogel vsaj še četrto ure lepo na gorkem poležati! Čemu ta strogi red! Brez njega bi se pač lahko živelo!« Taki in podobni pritajeni protesti proti redu in točnosti se vrše pod odejo ob jutranji uri, ko je treba vstati; to zlasti po hišah, kjer vlada strogi red, kakor po raznih zavodih.

Zopet drug način protestiranja: »In danes zopet toliko pustega dela — matematika, fizika, grščina — križ božji, lasje se mi ježe pred temi imeni! Kdaj bom vse to predelal! Najrajši ne bi nič — pa zopet grozé tiste šmentane dvojke! Naj bo — da bi jih koklja pozobala! vsakega nekoliko, pa počasi, da glava ne počí — toliko, da se ravno dvojek otepem.« Tako je izmrmral litanije »nadebudni« studiosus in se bližal knjigam prav oprezno kakor sama rogata žival pod nož.

Pa sedi mož pri fiziki celo uro, ko bi bil lahko gotov v pol ure; pri matematiki se zopet dolgočasi debelo uro, ko bi bil lahko gotov vsaj v treh četrtilih. Med tem postane seveda že zaspan, upihne luč in gre spat, grščina pa naj gre rakom žvižgat. Samo drugi dan je strah v šoli in če je »mož« vprašan po Homerju, modro in previdno molči, kakor bi hodil v šolo k Pitagoru. Kvečjemu se opraviči, da se je učil, pa je bilo »premalo časa«.

Prvi Mentor, čegar ime nosi naš list, je bil vzgojitelj Telemahov, ki je bil sin slavnega trojanskega junaka in še bolj premetenega Odiseja. Mentor je povedal Telemahu marsikatero pametno. Naš list ga hoče posnemati in tudi nekaterim našim mladim prijateljem pametno povedati, kako je mogoče dolžnost izpolnovati. Ta pripomoček je rednost in točnost. Ta vrlina ravna po principu: *divide et impera!* Razdeli si čas in delo, t. j. razdeli in razvrsti si delo in odkaži vsakemu posameznemu delu določeno dobo časa, pa samega sebe priganjaj, da v odkazanem si času izvršiš določeno si delo, in boš zmagal vse, prišel vsemu na vrh. Pedagog Stöckl pravi v tem oziru: »Rednost in točnost sta duša pri izpolnjevanju dolžnosti in temeljni pogoj, ako hočemo kaj poštenega narediti. Kdor se pri svojem delu ne drži reda in ni točen z ozirom na čas in kraj, ne bo nikdar storil kaj prida.« (Lehrbuch der Pädagogik, p. 245.) Vsi možje, ki so veliko delali, so bili tudi silno redni in točni. Kdor pa nima reda, se samo lovi za raznimi opravili. Pri tem samo čas gubi, pa ničesar pošteno ne dovrši: de omnibus aliquid, de toto nihil. Tako je rednost vir uspehov in dosledno veselja do dela — vir veselega značaja in srečnega poštenega življenja; saj smo dostikrat slišali, pa žal ne vedno uvaževali latinski pregovor: »*Serva ordinem, et ordo servabit te*«, prosto slovenski: »Drži se reda, in red te bo obdržal na pravi poti.« Netočnost pa obratno provzroča neuspehe — čmernost in polovičarstvo v vsakem oziru.

Mlado drevo se privezuje k čvrstemu kolu, da ob njem lepo ravno raste in je zavarovano pred viharji, da ga ne zlomijo. Nekaj podobnega je pameten red za človeka. Življenje uravnano po redu krepi voljo, daje značaju neko gotovo nezlomljivo odločnost in odkritost. Viharji življenja ga ne bodo zlepa upognili, prej strli, kakor upognili.

V čem pa obstoji vzgojna moč rednosti in točnosti? Kdor se hoče vestno držati reda, se mora mnogokrat premagati. Junak v človeku ima vedni boj z mehkužno udobnostjo in pa z raznimi slučajnostmi vsakdanjega življenja. Z vsako zmago nad temi zaprekami pa raste moč volje in obenem veselje do boja. Kakšen boj z »Morfejem« bojuje oni zaspanec, ki smo ga prej omenili. Takrat je hudo, a ko se mu je enkrat iztrgal in je na nogah, je pa sè seboj silno zadovoljen, ob drugi taki priliki pa še bolj pogumen in odločen. Dijak, ki smo se malo prej ž njim seznanili, je seveda drugi dan vsled svojih neuspehov jezen nad celim svetom in še nad Homerjem. Njegov tovariš pa, ki ž njim stanuje, je zvečer malo hitreje pognal, zato se pa potem v šoli prav možato odrezal. Kdo bi mu zameril, da danes od veselja klobuk skoraj malo po strani nosi, srce mu bije veselo in junaško kakor Hektorju pred Trojo. Če bo le stanoviten ostal, bo kedaj odkrit, vesel, delaven mož, narodu v rast in čast. V življenju se mu ne bo slabo godilo Dr. Foerster piše: »Reden in točen

človek ni igrača okolnosti in slučajnosti, ampak ravna po svojem notranjem principu, po stalno zarisanem načrtu in dobro preišlje-nem prepričanju gre neomahljivo na svoji poti dalje, pomneč be-sede, ki je govorjena hrabrim in stanovitnim: »Kdor ostane zvest svojim principom, ustvarja svet po sebi.« (Lebensführung, p. 31.)

Poznal sem moža, ki je bil vzor rednosti in točnosti. Že okoli njegove hiše je vladala neka prijazna mikavnost in ljubkost, ki je človeka nehoté vlekla tudi v hišo, da se seznaní z njenim gospodar-jem, ki tudi ne more biti slabši, kakor njegova hiša sama. Notri sicer skromnost, a vsaka stvar na svojem mestu, čista in snažna, da si je nisi mogel bolj želeti. Knjige, uradne in zasebne, časniki, vse tako lepo urejeno, da bi lahko našel vsako stvar o polnoči brez luči.

Možu samemu pa se je tudi ta njegova rednost poznala v vsem njegovem mišljenju in življenju, javnem in privatnem. — V javnem svojem delovanju je imel strastne, surove in mnogoštevilne nasprot-nike. Imel se je boriti tudi zoper krajevne, globoko ukoreninjene razvade in nerednosti, ki jih seveda že po svojem značaju ni mogel trpeti. Pravil mi je, kako silni so bili prvi napadi nanj, na njegovo delo in na vse, ki so šli za njegovimi idejami. Toda vdal se ni nobeni sili. Resno in odločno, vendar pa vedno dostojno je hodil po začrtani si poti dalje, da je bil v nekaj letih kraj njegovega delokroga tako-rekoč preustvarjen.

V službi je bil točen kot ura. Nikdar ga ni bilo treba čakati. — Veselje je bilo z njim občevati. Nisi zlepa našel kje tolike postrež-ljivosti, obzirnosti in sočutja, kakor pri njem. Dičila ga je jasnost in odkritosrčnost v nazorih, ki jih pa nikomur ni usiljeval, nasproti tudi protivne uvaževal in upošteval. — Pri vsem svojem obilnem delu je dobil še časa, da je zasledoval domače pa tudi tuje, zlasti nemško slovstvo. Naše domače slovstvo pa je obogatil z nekaterimi prav praktičnimi deli. Vrli mož še živi, zato ne omenjamo tu njego-vega imena.

Vse te njegove vrline pa so potekale iz njegove rednosti in toč-nosti. Mar ne goji in bistri točnost smisel za obzirnost in zvestobo, za zanesljivost in možatost? Je-li morda brez pomena za našo notra-njo kulturo, če ostanemo v tej stvari topi in nemarni, ali pa nas vodi v malih stvareh velika ideja rednosti in točnosti? »Točnost je vljud-nost kraljev,« pravi znani pregovor. In lahko se reče, da ima točnost v resnici nekaj kraljevskega v sebi, ker razodeva kraljevsko nad-vlado nad razmerami življenja,« piše dr. Foerster. (Lebensführung, p. 31.) Seveda mislimo tu točnost, ki je poduhovljena, t. j. tako toč-nost, ki dela vse po določenem redu iz višjih in plemenitih ozirov, torej ne iz same svojeglave ujedljivosti, ki je sitna pri vsaki brez-pomembni malenkosti in žali druge. Kriterij obeh je ravno obnaša-nje do ljudi: prava poduhovljena točnost je obzirna in prizanesljiva; pedantstvo pa je brezobzirno in neprizanesljivo.

Vsi znameniti pedagogi pa še odločneje obsojajo netočnost, kakor pedantstvo. Dr. Foerster n. pr. jo kaže kot kal nezvestobe in brezobzirnosti v vseh stvareh. Kakor so namreč naši telesni udje in telesne moči v organski zvezi, tako da so vsled onemoglosti enega uda več ali manj tudi drugi udje ovirani v svojem delovanju, tako podobno je tudi pri duševnih močeh, ki so v medsebojni zvezi: ako je ena za nič, so vsled tega oslABLJENE tudi druge. — V točnosti se javlja zvestoba do časa in reda, v netočnosti pa nezvestoba do časa in reda in neko nemarno preziranje obojega. Netočen in nereden človek torej boleha na nezvestobi. Kdor je pa enkrat nezvest času in pametnemu redu, bo-li ostal še dolgo zvest dani moški besedi, zvest poštenim nazorom, zvest resnici, zvest poštenosti? Skušnja uči, da ne, ali vsaj redno ne. Na netočne in neredne ljudi se ne moremo nikdar popolnoma zanesti. Taki vedno ali kaj pozabijo, ali zamudijo, ali kaj spregledajo, ali dovolj ne pomislijo, ali česa dovolj ne uvažujejo itd. — Dober pedagog nam je v dijaških letih večkrat rekel: »Bodite točni! Ob določenem času vedno na svojem mestu! S to vrlino boste imponirali vsakemu človeku. Z nerednostjo in netočnostjo pa se človek pristudi vsakemu, posebno, če živi v večji družbi z drugimi, ki morajo zaradi njegove zanikarnosti trpeti razne neprijetnosti. On je »cokla« družabnega življenja in vzrok neprestane nevolje in zabavljanja.« Kdor je kedaj bil že s takim, mora priznati, da je imel mož prav. — »Mož reda, točen kot ura!« ali ni to lep in časten »epiteton ornans« in vreden truda, da ga dosežemo?

Prav na kratko omenimo h koncu še eno vzgojno sredstvo, ki ga tudi ni treba šele iskati, nudi in nalaga nam ga življenje samo. Modri Solon je rekel: »Nihče ni srečen pred smrtjo.« Vsak človek ima kaj trpeti. In ravno trpljenje vzgaja človeka — če ga zna sprejeti v pravem duhu — v jeklen, trden značaj, kakor vari ogenj železo v trdo jeklo. Dr. Foerster podaja v tem oziru nekaj prav praktičnih misli, ki jih tu prosto navedemo:

Svet smatra lepe ljudi za srečne, ker uživajo kolikortoliko simpatije drugih. Pa ravno telesna lepota pogosto škoduje njihovemu značaju. Neredkokrat so lepi ljudje trdosrčni, ker se zanašajo samo na svoj čeden obraz, da jim bo on pridobil simpatije ljudi in se jim torej ni treba nič potruditi za lepoto srca in duše, ki edina da človeku pravo ceno in oliko. Tako se nič ne brigajo za svoje notranje življenje, ampak žalostno duševno hirajo. Grdi ljudje pa nimajo zunanjih mikov, zato pa si prizadevajo za srčno dobroto in lepoto, ker tudi oni žele ljubljene biti. Tako laže najdejo pot dobrotljivosti in plemenitosti, kakor pa, če bi jih dičila telesna lepota. Njihova nesimpatična zunanost je zanje blagoslov od zgoraj, ki jih varuje pred domišljavostjo, ničemurnostjo in prevarami življenja, v katerih obupno ginevajo mnogi lepi ljudje.

Ljudje, ki imajo vsega dosti in so vsega siti, mislijo samo nase. Takoj vzkipe, kakor hitro jim ni kaka stvar do pičice po volji. Ne

znajo ničesar in z nikomur potrpeti, ker ne vedo, kaj je trpljenje. — Ljudje pa, ki so prestopali veliko pomanjkanja ali so sicer obteženi z nadlogami, so mili, potrpežljivi in radi pomagajo vsakemu trpinu, ker vedo iz lastne skušnje, kako mu je pri stiskanem srcu. Vedo, kako je srcu, ki pije grenkost, ker jim ni bilo dano, plesati v vrtincu veselja, ampak so se učili zatajevati, svoje želje in nade žrtvovati. S tem pa so se jim odprle oči, ušesa, srce in roke za druge.

Ali kdor n. pr. nikdar ni bil bolan, ne ve, kako je bolniku pri srcu. Ne more torej imeti z bolnikom niti pravega sočutja, niti mu ne zna prave in primerne pomoči. Kdor ni bil nikdar bolan, tudi ne ve, kako velika je premoč duha nad telesom.

Trpljenje je torej izvrstna šola. Uči človeka potrpežljivosti, ki nikdar ne godrnja, nikdar ne omahne; uči ga sočutja, ki se nikdar ne jezi in nikdar ne zameri; uči ga vedno nove, tajne poti, kako priteči bednim na pomoč in jim prinesiti tolažbo in rešitev; uči ga hrabrosti srca, ki je ne stro nobeni viharji. (Lebenskunde, str. 367, sl.)

Stal sem nekoč ob morju, ki je hrumelo in šumelo, da bi ne bilo slišati niti silnega groma. Visoki, divje se peneči valovi so se zaletavali v skale ob obrežju, kakor bi jih hoteli v svoji grozni jezi v prah streti. Pa skale so ostajale cele, valovi pa so se razkadili v onemogle pene. Le to se je poznalo skalam, da so jim večletni morski valovi obrusili in jim obgladili ostre robove. In prišlo mi je na misel: glej, tako je sè človekom v grenkih valovih življenja. Če se junaško drži v njih, mu ne škodujejo, ampak mu le ublaže in ugladijo značaj ter obrusijo kot kristal. Saj tudi demant nima prave lepote in vrednosti, dokler ni obrušen.

Fr. Ks. Steržaj:

Za Iisico.

(Dalje.)

A kam sem zašel? — Saj sem vendar prišel na lov! Naprej do vrha, kjer je čakališče.

Razšli smo se vsi na določena mesta. Meni je Podrobar odkazal najlepše mesto s prej naštetim razgledom, gospod Ivan mora prav na vrh, ostala dva pa pod vrh na Sodarjevo »frato«.

V pol uri, da se ne spuščam v podrobnosti, je obstrelil gospod Ivan krasnega srnjaka. Zadet pa je bil tako, da se je v snegu povsod sledila kri in dlaka. Togo mu je bil kmalu za petami in ga držal za bedro, ko sem prihitel do njega. Živalica se je trudila uiti ostrim njegovim zobem, a s prestreljenimi prednjimi nogami ni mogla naprej. Hitro še en strel v glavo in konec je njegovega že tako kratkega življenja. Lepa in krasna žival. A še krasnejše njegovo rogovje. Poleg

navadnih rogovil, mu je rastlel rog tudi navzdol proti čelu, torej abnormiteta, ki danes krasi stanovanje gospoda Ivana.

Zares čudno! Danes dvoje, drugič pa smo hodili prav kakor pravi pesem »smo zajčkeke lovili«, pa navadno nismo »nič dobili«.

Prav počasi sva ga privlekla z gospodom Ivanom na vrh in od tam doli na »frato«. Tako imenujejo namreč Bohinjci in ž njimi vred tudi gozdarji del gozda verskega zaklada, ki je popolnoma izsekan. Tam sta naju čakala Podrobar in Korošec, ki sta se prav prijazno smehljala. Pa ne nama, pač pa lepemu plenu.

Kaj pa sedaj?

»Poldne bo kmalu,« opomnim sam, ker mi je začel želodec godrnjati.

»Pa sedimo doli, da se okrepčamo,« pripomni gospod Ivan.

Posedli smo. Nahrbtniki so se odprli in na dan so stopile različne dišave.

Počasi so se nam razvezali jeziki.

»Mrzlo je,« pripomnim sam.

»Zakurimo!« pridene Podrobar.

»Saj res!«

In v kratkem ogreva naše otrple ude ogenj, ki ga je Podrobar zakuril. Samo ta dim, ki človeku sili v oči, v nos in grlo. Pa to se že potrpi, samo, da je nekaj. Za lovca pač ni prijetnejših ur, kakor da sede po trudapolni hoji v zavetje s kosom klobase in kruha v roki poleg dobljenega plena. Ves trud, vse težave so pozabljene, na vrsti so potem samo posameznosti, ki jih pripoveduje vsak lovec tako spretno.

»Ali ni prišla lisica mimo vas,« me prav prijazno povpraša gospod Ivan. »Saj psi so šli proti vam.«

In jaz sem molčal. Kaj naj povem? Da sem tlačil kostanj v puško mesto patrone?

»Saj se še spominjate,« je pričel Podrobar, »ko smo šli pod Sušnjico na lov in ste vi tistega zajca streljali.«

»Dobro! Ali kaj, ko ga nisem zadel,« sem vzdihnil milo. Zraven sem se pa spomnil vzdihovanja zajčevega, o katerem poje dijaška pesem:

Flevit lepus parvulus
Clamans altis vocibus:
Quid feci hominibus
Quod me sequuntur canibus?

In prav dobro se mi je skoro zdelo, da ga nisem ubil.

»Pač! Zadedli ste ga, zadedli. A samo v dva prsta zadnje noge. In tako so ga psi nagnali, da jim je komaj odnašal svoje pete. Togo je drl za njim s svojo znano naglico. In dolgouhi se ni mogel drugače rešiti pred njim, kakor da je smuknil pod skalo v odprtino, ki mu je zazijala ob strani.«

»Kje je bilo to?« vpraša gospod Ivan.

»Vi trije ste bili odšli že domov, ko sem zaslišal zamolkolajanje gori nad Kukčevim stanom v skalovju. Nekaj časa sem poslušal, ko pa lajanje le ni hotelo prenehati, sem šel gledat, kaj je. Daleč tako ni od nas pa do Vukčevega stanu v Podrobu. Precej časa sem stikal okoli po robih, da bi prišel do psa, pa ga nisem mogel najti. Zdelo se mi je včasih, da je v bližini, pa zopet, kakor bogve kako daleč. Po dolgem iskanju in precejšnjem trudu sem vendar srečno steknil psa, pravzaprav izprva samo rep, ki je molel iz luknje pod skalo. Notri v votlini, ki je bila od zgoraj precej visoka, pa se je vedno bolj izoževala, pa sem zaslišal poleg pasjega lajanja še neko čudno smrčanje, kakor bi kdo drva žagal. Prijel sem za rep in vlekel sem, kar se je dalo, in komaj sem ga potegnil vun. Pa mi je hotel le nazaj. Vzajem vejo in podrezam v luknjo. Nekaj je zarenčalo, Togo mi je pri tem iznova smuknil nazaj v luknjo ter tülil po svoji stari navadi.«

Podrobar je prenehal, potegnil s tobakom napolnjeni mehir in si nabasal svojo »čedro«.

Potegnil je par dimov in zrl nekaj časa za dimom, ki ga je veter hitro pihal po zraku.

»Šment!« sem si mislil, »to pa ni kar tako? Gotovo je ali lisica ali pa jazbec. Kaj bi storil? Togo ne bo šel vun, dokler ga sam ne izvlečem. Ker ni daleč do doma sem stopil po skobec in sekiro. V par minutah sem bil nazaj. Psa sem potegnil vun, nalomil in odsekal precej debelih količkov. Enega sem vteknil in zabil trdo med stene, kako ped nad zemljo, potem sem pa nastavlil skobec tako, da je morala žival skočiti najprej čez kol in potem na skobec. Od spredaj sem pa trdno do vrha prav na gosto pritrdil po koncu ostale količke. Ne uideš mi, če si notri, sem si mislil. Kar si že, ali zajec, ali jazbec, ali pa lisica.«

»Ste jo li vjeli potem?« sem ga vprašal.

»Ko sem prišel zjutraj na mesto in odtrgal par količkov, zagledam v temi nekaj sivorjavega, ki se je metalo semintja. To me je pogrelo! K licu naslonim počasi puško. Ker nisem dobro razložil, ali je jazbec, ali lisica, ali zajec, sem streljal s kroglo.«

»Kaj je pa bilo?«

»Tisti obstreljeni zajec! Ravno glavo mu je preklala krogla!« je nekako černo odvrnil Podrobar.

»Lisice pa ni bilo?« je zvedavo vprašal Korošec.

»Pa je bila! Šaj sem potem zanalašč podrezal še enkrat v luknjo, pa je zopet zagodrnjalo. Nastavlil sem zopet ter nesel zajca gospodu, ki je ravno drugi dan pričakoval visokega gosta.«

(Dalje.)

Andrej Uršič:

Navod za šahovo igro.

(Dalje.)

Započetek igre: 1. e2 — e4, e7 — e5; 2. Sg1 — f3, Sg8 — f6 se imenuje Petrova igra ali ruska partija. S potezo Sg8 — f6 črni ne krije (brani) naravnost pešca e5, pač pa napade sovražnega (belega) e4. Ta obrana je pravilna da-si ni tako dobra kakor Sb8 — c6. Kako naj se igra, kaže sledeča partija: štv. 10. in 11.

Partija 10.

Beli: Szèn;		Črni: Kiesericki.	
1. e2 — e4	e7 — e5	14. Dc6 × a8	Lc8 — b7
2. Sg1 — f3	Sg8 — f6	15. Da8 × a7 c	e5 × d4 +
3. Sf3 × e5	Sf6 × e4	16. Ke1 — e2	Th8 — g8
4. Dd1 — e2	Dd8 — e7	17. Th1 — g1	De7 — e4
5. De2 × e4	d7 — d6	18. g2 — g3	Dc4 × c2 + d
6. d2 — d4	f7 — f6	19. Kf2 — f1	Dc2 — d1 +
7. f2 — f4	Sb8 — d7	20. Kf1 — f2	Dd1 — f3 +
8. Sb1 — c3	f6 × e5 a	21. Kf2 — e1	Lf8 — g7
9. Sc3 — d5	Sd7 — f6	22. Da7 × d4	Tg8 — e8
10. Sd5 × f6 +	g7 × f6	23. Ke1 — d2	Te8 — e2 +
11. Lf1 — b5 +	c7 — c6	24. Kd2 — d1	Te2 — f2 +
12. Lb5 × c6 +	b7 × c6	25. Kd1 — e1	Df3 — e2
13. De4 × c6 +	Ke8 — f7 b		beli je mat.

Opazke. **a** črni mora vzeti skakača ker je dama sedaj zavarovana; **b** črni žrtvuje kvaliteto, da pride k napadu; **c** beli se je izkašljaj, dasi je toliko — „snel — pojèl“; boljše bi bilo tukaj Da8 — b8; **d** zastava že razvita je; beli je premagan.

Partija 11.

Beli: Gunsberg;		Črni: Weiss.	
1. e2 — e4	e7 — e5	17. Le2 — f1	Dd8 — f6
2. Sg1 — f3	Sg8 — f6	18. g2 — g3 ??	Lh3 — f1
3. Sf3 × e5	d7 — d6	19. Kg1 × f1	Tb8 — f8
4. Se5 — f3	Sf6 × e4	20. Sd2 × e4 ?	f5 × e4
5. d2 — d4	d6 — d5	21. Sf3 — h4	Tg6 × g3 !!
6. Lf1 — d3	Sb8 — c6	22. h2 × g3	Ld6 × g3
7. 0 — 0	Lf8 — e7	23. Kf1 — g2	Lg3 × h4
8. Tf1 — e1	Lc8 — g4	24. Lc1 — e3	Df6 — f3 +
9. c2 — c3	f7 — f5	25. Kg2 — h2	Lh4 — e7
10. Sb1 — d2	0 — 0	26. Kh2 — g1	Tf8 — f6
11. Dd1 — b3	Kg8 — h8	27. Kg1 — f1	Df3 — g4 !!
12. Db3 × b7	Tf8 — f6	28. Dc2 — d1	Tf6 — f3 !
13. Db7 — b3	Ta8 — b8	29. Ta1 — c1	Dg4 — h3 +
14. Db3 — c2	Tf6 — g6	30. Kf1 — e2	Tf3 × e3 +
15. b2 — b3	Le7 — d6	31. f2 × e3	Dh3 — g2
16. Ld3 — e2	Lg4 — h3		in beli je mat.

Škotski gambit (igra) ima tak-le začetek: 1. e2 — e4, e7 — e5; 2. Sg1 — f3, Sb8 — c6; 3. d2 — d4 z najboljšim nadaljevanjem e5 × d4 — sprejeti gambit — dočim Sc6 × d4 ni pravi. Za zgled služi partija 12. in 13.

Partija 12.

Igrana v 4. dopisovalnem turnirju „Wiener Schachzeitung“ od 7. oktobra do 14. novembra 1909.

Beli: C. Zaff (Postojna); Črni: V. Jeřabek (Starč).

1. e2 — e4	e7 — e5	11. Lc1 — e3	f7 — f5
2. Sg1 — f3	Sb8 — c6	12. e5 × f6 a	Tf8 × f6
3. d2 — d4	e5 × d4	13. Scb × e4 ?	d5 × e4
4. Lf1 — c4	Lf8 — c5	14. Lb5 — c4 +	kg8 — h8
5. c2 — c3	Sg8 — f6	15. Le3 — g5	e4 × f3
6. e4 — e5	d7 — d5	16. g2 — g3	Sc6 × d4
7. Lc4 — b5	Sf6 — e4	17. Tf1 — e1	Sd4 — e2 +
8. c3 × d4	Lc5 — b6	18. Lc4 × e2	Lb6 × f2 +
9. 0 — 0	0 — 0	19. Kg1 × f2	f3 × e2 +
10. Sb1 — c3	Lc8 — g4	20. Kf2 — g2	e2 — e1

in napravi novo damo,
nakar se beli poda.

Opazka. a beli vzame „en passant“ — slaba poteza in naslednja.

Pred leti so imeli v Londonu avtomat za šah. Kdo je vodil poteze, ni znano — javnost ga je imenovala „mefisto“. Sledeča (13.) partija kaže moč „mefista“.

Partija 13.

Beli: „Mefisto“; Črni: M. W.

1. e2 — e4	e7 — e5	15. Sd4 — b5	Lf8 — c5 + ?
2. Sg1 — f3	Sb8 — cb	16. Lc1 — e3	Ld7 — e6 ?
3. d2 — d4	e5 × d4	17. Sb5 × c7	Lc5 × e3 +
4. Sf3 × d4	Dd8 — h4	18. Te1 × e3	Le6 × d5
5. Sd4 — f3	Dh4 × e4 +	19. Sc7 × d5	Dg6 — f7
6. Lf1 — e2	d7 — d5	20. c2 — c4	Th8 — e8
7. 0 — 0	Lc8 — e6	21. Te3 — a3	Kc8 — b8
8. Sb1 — c3	De4 — f5	22. Ta1 — b1 !!	Df7 — f8
9. Le2 — b5	Sg8 — e7	23. b2 — b4	Sc6 × b4 ??
10. Sf3 — d4	Df5 — g6	24. Dd1 — d4	Sb4 — c6
11. f2 — f4	f7 — f5 ??	25. Tb1 × b7 + !!	Kb8 × b7
12. Tf1 — e1	Le6 — d7 !	26. Ta3 × a7 + !	Sc6 × a7
13. Sc3 × d5	0 — 0 — 0	27. Dd4 — b6 +	Kc8 (ali a8)
14. Lb5 × c6	Se7 × c6	28. Db6 — e7 (Sc7)	mat.

Rešitev naloge 4. in 5.

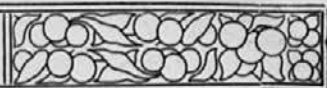
4. 1. poteza e6 × d7 sedaj preti d7 × c8 in se izpremeni v novega skakača: črni je mat; oziroma gre d7 — d8 in se izpremeni v novo damo, črni je zopet mat. Črni igra Sc8 × d6; 2. (beli) d7 — d8 se izpremeni v skakača, in črni je mat; ako pa vzame črni kralj c6 skakača d6, potegne beli d7 × c8 napravi novega skakača, črni je mat. Ako igra črni c7 × d6, odgovori beli d7 × c8 nova dama, črni je mat; drugo je lahko; 5. 1. poteza Db7 — c7; sedaj preti črnemu mat z damo na c4 in e4. Črni potegne Kc4 × d5; 2. poteza (beli) Sg4 — f6, črni je mat; ako pa potegne črni Sc3 × d5, je mat z Dc1 — c2; ako Lc6 × d5, tedaj Dc7 — h7 mat.

Šahovski boj med Dr. E. Laskerom in K. Schlechterom je ostal neodločen. Moralični uspeh je pa na K. Schlechterovi strani pri vseh, ki so sledili zanimivemu boju brez predsodkov.

Goriška dijaška zaveza ima svoj šahovski klub s 14 člani! Želimo jim več posnemavcev in najlepše procvitanje in rast v pogubo — kvartam in pivu.

Drobiž.

Popravek. Na str. 152. naj se bere v Horacijevem stihu Libitinam namesto hibitinam.

Dr. Krek: Turški križ, Tri sestre, dve igri. Cena izvodu 1 K. Založilo Kat. slovensko izobraževalno društvo v Selcih. Ko stotine odrov po Slovenskem zadostno pričajo, kako globoko vrojen smisel ima naš narod za dramo, ni čuda, da je v dobi oddiha stopil med dramatike tudi velepolitik in socialist — Krek. Zdi se mi, ne toliko vsled poklica, kakor pa vsled svoje produktivne duše, ki je slišala klic: dajte nam domačih iger. Spisal je dve igri. Karakteristikon nasploh zanju bi bil: Mož čudovite notranje sile je na poziv naroda zgrabil dve skali, odtrgal od Ratitovca, pod katerim je bival, in postavil na oder z vsemi krivimi robovi, pa tudi z vsemi žarki gorskega solnca in mladikami vonjajočega bršlina vred. Iz obeh iger odsevajo rovtarske Atene — ne satirično, ampak po resnici: Grčava zunanost — in klasično čuteča notranost.

Prva igra: Turški križ — ni slovenska, pač pa specialno selška devica Orleanska. Dobro igrana je gotovo efektna. Kakor ima zgodovina svoje Judite, Amazonke, device Orleanske — in londonske sufragetke — tako naj ima selška dolina svojo Uršulo. Toda punctum saliens ne tiči v Uršuli — medvedki s praporom v roki — tiči v ideji, da je duhovita ženska emancipacija čisto osramotila moški zarod in dvignila zastavo v tistih kritičnih hipih, ko je v moški roki začela omahovati. In prav današnja doba socialnih preobratov že kriči po Juditah, ki bi kot dekleta in kot matere dvignile meč nad Holoferna — nad napake našega naroda; premalo ljubezni do svoje grude, preveč vetrenjaštva, porajajočega se iz alkohola, beg za modo, na kolena pred moderne malike puhlega svobodomiselstva. To so bukke, ki gore iz srca junakinje Uršule. Beri njen samogovor v I. 4. To je himna — ne govor — himna Triglavu in tovarišem.

Druga igra, Tri sestre, nima tiste visoko-poetične romantike, kot prva. Pa ima drugo veliko misel: Če hočeš kaj doseči, vodi premodro to kleno ljudstvo. Spoznal

boš, da se ti izprevrže tiger v jagnje, bukova grča postane vosek — tam, kjer si slutil samo divjo trmo, se ti odkrije srce, kakor jih ni mnogo na svetovnem trgu. — To so misli Krekovih iger. — Glede tehnike pa grajam vsekako predolge samogovore. V življenju tega ni. Tak govor je v knjigi krasen, na odru — dolgočasi. Zato bi jih bilo treba razkosati v dialog. Ni treba, da bi celo „Vorfabulo“ bajal en sam. — Druga stvar v igri je jezik. Slog je splošno krepak in zares kremenit, da se človek ob čitanju ozre skozi okno in išče Triglava in njegovih skal, ker mu je odveč soba in mobilne igrače v njej. Toda krepost — ne sme biti robotost. Stavki: „Kot bi jo kdo drl, se boš držala kot kisle kumare“, so prerobiti in žalijo estetično uho. Še nekaj je takih. Rečenica Zlata vaga, je po moji sodbi pravilna zlatna vaga, ne vaga iz zlata, ampak za zlato. Tako govori narod. — Tujk je mnogo. Nekatere bi se zlahka izpustile, druge naj le bodo. So nekatere dosegle tako domovinsko pravico, da jih zlasti v narodni igri — kar ne moreš nadomestiti, da bi jim ne izpodbil tega, kar drastično povedo. Pa dialekt je uporabil pisatelj — sodim — zelo srečno. In tu smo zopet pri vprašanju: Ali bi ne bilo dobro, da bi imeli kako igro popolnoma v narečju? Zakaj imajo to vsi drugi narodi? Če je prav čisto lokalna, naj bi bil še jezik. Vsak kot naše domovine ima fraze, ki zadenejo edinole v dialektu. Ko jih izgovoriš v pravilni slovensščini — se ti rodi triglavska, krepka Mina z modernim klobukom — in smešnosti je več kot preveč. Te misli so se mi rodile, ko sem čital ti najnovejši igri. Krek naj pa nalomi še nekaj takih skal izpod Ratitovca — narod jih bo vesel. F. S. Finžgar.

Šolske cenzure imenitnih mož. Marsikateri dijak ne kaže v začetku svojih študij dobre glave. Stariši bi seveda radi, da bi bili njihovi študentje vedno med prvimi; češ drugače ne bo iz njega nikdar nič. Vendar se primeri, da včasih tudi slabi dijaki dospo do častnega mesta v človeški družbi. Omenimo le velikega nemškega državnika Bismarcka, o katerem se piše,

da ni bil nikdar odličnjak. Enako je bilo z Walter Scottom, ki je bil strah vseh svojih učiteljev. — Duhoviti angleški kritik in neprekosljivi politik (in satirik) Jonatan Swift je po slabo končanih gimnazijskih študijah vstopil na vseučilišče v Dublinu, kjer je padel s takimi redi, da je moral izstopiti in mu poleg tega niso dovolili vstopa na Oxfordsko vseučilišče, kjer je hotel nadaljevati svoje študije. — O slavnem angleškem vojskovodju Wellingtonu piše njegov biograf, da je bil kot dijak zelo udan zanikrosti. — Napoleon, a veliki vojskovodja, pred čigar obličjem je trepetala vsa Evropa, kakor pohlevna srna pred srditim levom, je bil — kakor se pravi po domače — zabit, on ni kazal nič razuma; šele na vojaški šoli v Briennu se je začel razvijati. — Hogartha, neprekosljivega humorista v podobah in velikega umetnika — slikarja so imeli vsi njegovi učitelji za bebca. — O Dancu Thorwaldsensu, genialnem kiparju, ki ga štejemo med največje umetnike, je znano, da je moral zaradi topoglavosti tri leta ponavljati drugi razred vaške šole. — In globokomisleči laški pesnik Alfieri bi moral zaradi slabega uspeha v šoli popustiti gimnazijske študije. — Karel pl. Linné — kdo ga ne pozna, njega, očeta naravoslovja? — je moral obesiti šolo na kol in stariši so ga dali učiti čevljarstva. Pozneje ga je slučajno zasledil neki zdravnik in ga vzel k sebi. Ondi se je mladenič navadil opazovati in spoznavati naravo in vse njene skrivnostne moči — in kmalu je postal iz čevljarkega vajenca — mož učenjak. — Justus pl. Liebig, ki si je priboril na polju kemije odlično mesto, je bil vedno med zadnjimi. — Aleksander pl. Humboldt je bil v začetku svojih dijaških let zelo zabit, dočim je kazal njegov brat veliko bistroumnost. Stariši in učitelji so bili prepričani, da ne bo mogel nadaljevati svojih študij; in Humboldt sam pravi, da se mu je šele pozneje zasvetilo v glavi. Nemški narod strmi nad globoko zamišljenimi deli velikega učenjaka — prirodoslovca, ki se je z neutrudljivo pridnostjo in vstrajnostjo povzpел na vrhunce slave. Ustvaril je tudi v botaniki novo vedo, takozvano, „rastlinsko zemljepisje.“ — Bürger, sloviti baladni pesnik nemški? Latinščina mu je bila kitajščina, konjugacija „španska vas“. Preden si je vbil v glavo kako glagolsko obliko, je mladi Bürger porabil po cele dneve. — Ko bi mladi Karel Maria pl. Weber poslušal svojega učitelja glasbe, ki mu je svetoval, da naj pusti glasbo in se loti česa drugega, češ „da nima talenta“, bi se danes

Nemci ne mogli ponašati z njegovimi mojstrskimi skladbami „Pretiosa“, „Silvana“, „Freischütz“, „Oberon“ in še z veliko množico večjih in manjših skladb. — Tudi Richard Wagner, čigar skladbam se divi vsak inteligenčen človek, je moral večkrat kot učenec slišati, da nima poslušati, da ne bo nikdar glasbenik, in še več takih prikupljivosti, ki jemljejo mladim srcem pogum.

R. B. P.

Govor Indijanca. Zadnjega ameriškega katoliškega shoda v Pittsburgu sta se udeležila tudi dva indijanska glavarja iz rodu Sioux kot zastopnika katoliških Indijancev iz južne Dakote. Oba po telesu krasna tipa svojega rodu. Eden izmed njiju imenovan „Rdeča vrba“ je imel na shodu takle govor: „Semkaj naju pošilja deblo Ogalla iz rodu Sioux pod velikim glavarjem „Rdeči oblak“. Midva gledava na vas kot na svoje brate in sestre. Nekdaj je bila vsa zemlja tostran velike reke (Mississippi) naša. Pod zemljo je bilo samo zlato in premog. Tudi košček zemlje, na katerem zdaj stojimo, je bil najbrže od belokožcev kupljen. Prinesli so nam „Whisky“ (= žganje) in nam vzeli našo deželo. Ni bilo modro od belih mož, da so nam dali tako slabo „medicino“. Nekateri bledokožci mislijo, da je „rdeči človek“ len. V odgovor za pojasnilo podam tole primero: Zapri kokoš in dobro jo krmi — posledica bodo lepa jajca, ki jih bo kokoš iznesla. Zapri pa orla in pitaj ga še tako izorno, posledica pa bo, da mu bo izpadalo perje in bo poginil. Zapri „rdečekožca“ z njegovo divjo naravo in poizkusi ž njim isto kot z orlom — in umrl ti bo.

Mi ne zahtevamo nazaj svoje zemlje, dajte nam samo eno — katoliško vero. Pridite k nam in zidajte nam šole in cerkve, da moremo duševno živeti in rasti. Naš „črnosuknjež“ (= duhovnik) nima nobene plače. Ležati in spat mora na preriji in tam trpeti bedo. Mi mu ne moremo ničesar dati. Naše zasilne cerkve niso kot vaše katedrale. To so barake, vanje prši dež. Rad bi, da jih vidite. Jaz sam stanujem 60 milj od misijonske cerkve. Imam sicer ob nedeljah službo božjo kar v mojem stanovanju, imeli pa bi radi cerkev. Spominjajte se me v svojih molitvah! Lahko noč in dobro se imejte!“ Kajne, to je bila beseda v jedratem indijanskem slogu! Zborovavci so mu aplavdirali in ga imenovali za častnega zastavonoša katoliške lige. Upamo, da bodo imeli „Rdeča vrba“ in njegovi ljudje kmalu svojo cerkev.

Julija Štor, Ljubljana

Prešernova ulica št. 5.

Največja zaloga čevljev

za gospode, dame in otroke. — Sportni čevlji iz najbolj
slovitih tovarn. — Pravi goiserski gorski čevlji. ■■■■■■

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavbnega odbora za zidanje nove
cerkve v Šmihelu pri Žužemberku, da je gospod

Rajko Sušnik, umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst novih oken, krasno in umetno v gotskem
slogu izdelanih, v splošno zadovoljnost in po zmerni ceni ter je zato v svoji
stroki vreden najboljšega priporočila.

Za stavbni odbor:

V Šmihelu, 12. avg. 1909.

Frančišek Gabršek, župni upravitelj.

:: Domača tvrdka! ::

Gričar & Mejač

Ljubljana, Prešernova ul. 9

Najstarejša in največja
trgovina s izgotovljeno obleko.

Velika zaloga srajc, ovratnikov
in kravst za gospode.

— Izbravši vsilki za franta za razpolaga. —

Doporočava se pred. oahovščini v naro-
čju za izvršitev raznovrstne

duhovniške obleke

iz zanjčeno dobrega in trpežnega blaga
razne kakovoati, katerega imava prav
mnogo v zalogi. Postreževa na željo z
vzorci ter sva v stani valed nakupovanja
v množinah in obširne trgovine postreči z
istinito dobrim blagom in natančno iz-
vršitvijo po najnižji ceni.

V zalogi imava

izgotovljene obleke

za gospode, dečka, gospe in deklice po
najnovjšem kroju in lepih vzorcih.

Prodajalna „Katol. tisk. društva“ (H. Ničman) v Ljubljani

priporoča svojo

bogato zalogo šolskih in pisarniških potrebščin,

kakor: raznovrstni papir, svezke, noteze, razne zapijanike, ko-
pirne knjige, šolake in pisarniške mape, pisala, radirke, črnilo,
gumi, tintnilke, ravnila, trikote, šestila, barve, čopiče ter
raznovrstne razglednice in devocionalije.